Huskvarna kyrka

Antikvarisk medverkan i samband med
åtgärder i krypgrund och källare

Huskvarna stad i Jönköpings kommun,
Jönköpings län, Växjö stift

JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM
Byggnadsvårdsrapport 2015:3
Anders Franzén

Huskvarna kyrka

Antikvarisk medverkan i samband med
åtgärder i krypgrund och källare

Huskvarna stad i Jönköpings kommun,
Jönköpings län, Växjö stift

JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM
Byggnadsvårdsrapport 2015:3
Anders Franzén

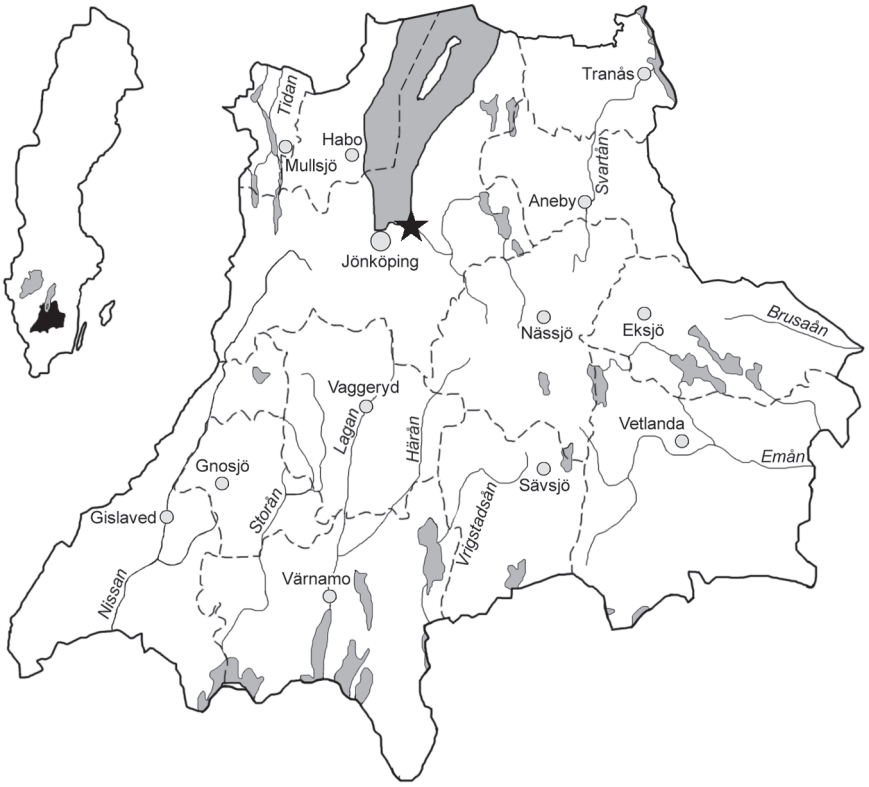

Rapport och foto: Anders Franzén
Grafisk mall: Anna Stålhammar
Tryck: Arkitektkopia, Jönköping

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:
© Lantmäteriet. Ärende nr MS2007/04833.

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2015

Innehåll

Inledning....5
Syfte....5
Historik....5
Beskrivning inför åtgärder....6
Förteckning över tillvaratagna föremål m.m. 7
Vidtagna åtgärder....8
Sammanfattning....11
Administrativa uppgifter....12
Referenser....12
Tryckta källor och litteratur....12
Arkiv....12

Bilagor

Bilaga 1. Ritningar
Bilaga 2. Materialspecifikation

Utdrag ur digitala fastighetskartan.

Inledning

Länsstyrelsen lämnade tillstånd till åtgärder i Huskvarna kyrkas krypgrund och källare den 25 mars 2013. Åtgärderna var föranledda av den ökade fuktbelastning som uppmärksamats i kyrkobyggnaden under senare år. Beslutet stadgade att arbetena skulle följas av antikvarisk medverkan från länsmuseets sida. Medverkande antikvarie har varit Anders Franzén, som även sammanställt föreliggande rapport. Arbetena genomfördes under sommarhalvåret 2014.

Huskvarna kyrka när den var nyuppförd 1908. Den aktuella källaren är belägen under den hitre delen av kyrkan.

Syfte

Syftet med arbetena var att åtgärda fuktrelaterade problem under Huskvarna kyrka.

Syftet med den antikvariska medverkan var att dokumentera vidtagna åtgärder och att ge råd och anvisningar i allmänhet. Eftersom källaren är ombyggd i sen tid och endast konstituerar en liten del av kyrkobyggnadens kulturhistoriska värde kunde den antikvariska insatsen begränsas.

Ett moment i den antikvariska medverkan var att bedöma det kulturhistoriska värdet på de föremål som förvarades i krypgrunden. Detta arbete föregick själva ombyggnaden och utfördes av antikvarie Robin Gullbrandsson, Jönköpings läns museum.

Historik

Huskvarna kyrka uppfördes 1907-08 efter ritningar av byggnadsingenjör Birger Damstedt vid Husqvarna Vapenfabriks AB. Bygget bekostades av brukspatron Wilhelm Tham och bolaget. Kyrkan gav redan från början upphov till delade meningar, särskilt interiören med dess öppna och avancerade takstol. Väggar och undertak var helt klädda med vitmålad spont. Uppvärmningen skedde genom en varmluftsanläggning med pannrum under koret.

År 1924 gjorde Byggnadsstyrelsens arkitekt Göran Pauli ett besök och konstaterade att kyrkan ”saknar varje intresse ur såväl kulturhistorisk som estetisk synpunkt”. Pauli uppgjorde ett program till en restaurering som genomfördes 1930. Denna restaurering kom helt att förändra interiören.

I mitten av 1950-talet gjordes förändringar under ledning av arkitekt Helmer Flensborn. Bland annat ordnades kapprum och samlingsrum i källaren. Åren 1985-86 svarade arkitekt Per Rudenstam för en genomgripande inre restaurering. En av åtgärderna var att varmluftsanläggningen ersattes med kommunal fjärrvärme. Samtidigt isolerades vind och golv.

Samma vy som ovan, men i nutid (foto R. Gullbrandsson 2012).

Ovan: Entrén inför arbetena.
Ovan till höger: Källarentrén med befintlig ventil.
Nedan: Pentryt inför arbetena.
Nedan till höger: Det stora rummet inför arbetena. Luckan i bildens mitt leder in till krypgrunden.

Beskrivning inför åtgärder

Byggnadens sockel är putsad och avfärgad i mörkgrått. Ventilationsöppningarna täcks av runda ventilgaller i mörkgrått.

Källarens inredda rum har betonggolv, som i vissa fall målats med flingfärg och i andra fall belagts med plastmattor. Väggarna är putsade och målade och i vissa fall klädda med skivor. Väggarna i omklädningsrummet/duschrummet är klädda med vitt kakel. Innertaken är putsade och målade i vitt.

Vissa dörrar och dörrfoder är brunmålade och andra är målade i beigegul kulör. I pentryt finns enkel köksutrustning i form av hurts, väggskåp och diskbänk.

Från källarutrymmet finns en stållucka som leder in i krypgrunden. Inför arbetena var kryputrymmet fullt av olika föremål, varav en del med kulturhistoriskt värde.

Förteckning över tillvaratagna föremål m.m.

Inför städningen av krypgrunden gjordes en genomgång av de föremål som förvarades där. Följande förteckning anger de föremål som byggherren och antikvarien kom överens om skulle tas tillvara:
- Tavla i vitt och guld med inskr. ”Saliga äro de…”, med tillhörande lösa lister, bottenstycke och kors. Del av kyrkans ursprungliga inredning 1908.
- Snidad hörnkonsol i vitt och guld från ursprungliga inredningen, satt i koret.
- Tre trärena snidade knoppar fr. den ursprungligen öppna takstolen.
- Tre trärena snidade hörnkonsoler från ursprungliga läktaren.
- En marmorerad obelisk (den andra på klockstapelvinden, bör förvaras tillsammans i krypgrund sedan) från arkitekt Göran Paulis restaurering 1930. De satt på bänkarna närmast koret.
- Två snidade jordglober från 1956 som då ersatte obeliskerna, ritade av ark Flensborn och snidade av Ingvar Ousbäck.
- Tre snidade eldsflammor. Ursprungligen suttit på de båda obeliskerna från 1930.
- Profilerade marmorerade trälister från 1930 års restaurering. Troligen från fönsteromfattning i koret.
- Sidostycken med dekorerade dockor och skinnklädsel till komplett altarring, från 1908?
- Knäfall och två svarvade ljusbärare.
- Två glaskupor.
- Dopfunt från Öxnehaga.
- 3 st 30-/40-tals designstolar.
- Två takkronor från 1930, varav en i mässing ritad av ark Pauli.
- Två kyrkogårdsarmaturer
- Äldre ampelarmatur, 1908?
- Ställ för jordfästning med skyffel.
- Svarvade vita ljusbärare?
- Papplåda med metallbokstäver och brännförgyllt kors.
- Kompletteringspanel, färdigmålad för kyrkans fasader, överblivet från senaste restaureringen.
- Trave med originalfönster.
- Två bockar som är tillverkade av träpipor ur Borduna 16’, G och G#. Från 1915 års Åkerman & Lund-orgel eller från dess utökning 1949 av samma firma. Troligen kasserade vid nybygget av orgel 1969.
- Blåsta glaskupor från församlingshemmets takkronor
- Marmorerad trämedaljong med tro, hopp & kärlek från 1930
- Plastpåse med metallsiffror från nummertavlor
- Inplastade, oöppnade förpackningar med taktäckningsmattor överblivna från takrenoveringen.
- Föremål på annan plats i källare: Gjutna originalgaller från skorsten, gjutna blomsterurnor från Huskvarna bruk, överbliven linoljefärg från senaste restaureringen.

Den ostädade krypgrunden inför arbetena.

Diverse föremål, bland annat inredning som togs bort vid den omfattande ombyggnaden 1930.

Ovan: Här har väggarna i rum 109 frilagts och den nya uppreglingen påbörjats.
Till höger: Rum 103 med borttagen plastmatta.

Ovan: Här pågår uppregling och montering av dagerramar.
Till höger: Här har kakelskiktet rivits och uppreglingen påbörjats.

Vidtagna åtgärder

Inför arbetenas start hade äldre kulturhistoriskt värdefulla föremål i krypgrunden och källaren sorterats ut och placerats på ett betryggande ställe. Krypgrunden rengjordes från organiskt skräp och på marken lades en åldersbeständig plastfolie. Gångar i krypgrunden skapades genom att betongmarksten placerades i rader. Beträffande

krypgrundens föremål placerades dessa slutligen i krypgrundens västra delar. Den gamla dopfunten placerades i den gamla elcentralen. För övrigt tömdes utrymmena på lösa föremål.

Den befintliga, sekundära påreglingen av källarens innerväggar revs så att murväggarna blottlades. Väggarna var tämligen ojämna och innan den nya väggbeklädnaden sattes upp jämnades de till med distansklossar av oorganiskt material. Väggbeklädnaden byggdes upp

Monterad, men inte inmålad ventil.

Det stora rummets utseende efter vidtagna åtgärder. I en av väggarna finns en nisch med oklar funktion.

av plåtprofiler och mineritskivor. Väggarna försågs slutligen med väv och målades (Nordsjö Pro 7, NCS S 0502-Y).

De befintliga dörrfodren bibehölls och målades om (Nordsjö Blankett V40, NCS S 2005-Y10R).

Betonggolven visade sig ha sprickor och eftersom dessa skulle omfattas av undertrycksventilationen tätades sprickorna omsorgsfullt med bredspackling och primer. På golven lades platonmatta och därpå golvskivor. Vid slutbesiktningen noterades svikt i en del av golvet och detta skulle hållas under uppsikt. I de rum (101 entré

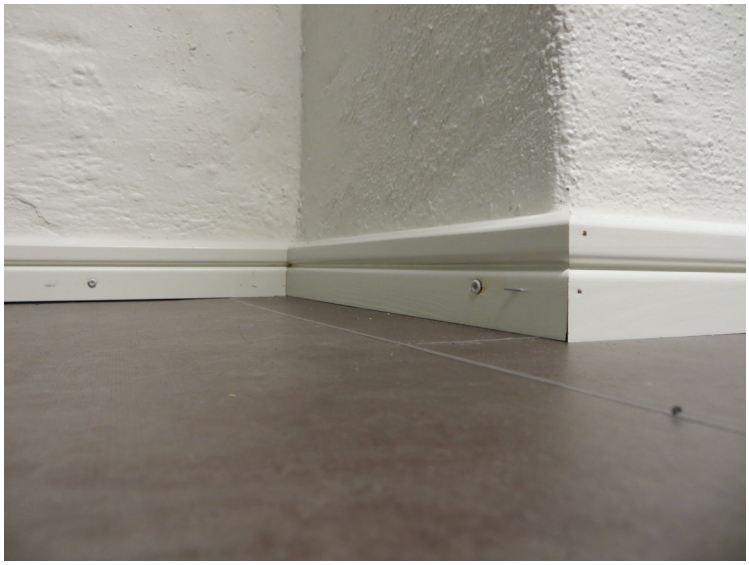

och 109 verkstad) som inte skulle ha undertrycksventilation lades klinker (Grespor - Grafite Zeus). Innertaken målades om i vit kulör (NCS S 0502-Y).

Byggnadssockeln försågs med nya ventilationsgaller och målet var att dessa skulle efterlikna de befintliga så långt möjligt. De nya

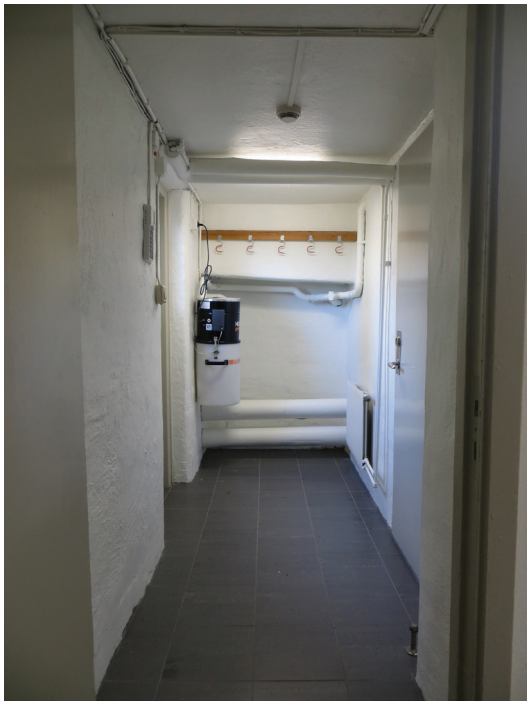

Ovan: Entréutrymmet med klinkergolv vid slutbesiktningen.
Till vänster: Golvsockeln med luftningsslits.

Ovan: Pentryt med ny utrustning.
Till höger: Den städade krypgrunden med markplast och betongmarksten.
Nedan: Entrén och verkstadsrummet med klinkergolv.

gallren gjordes runda av plåt med ett nät i mitten. Bättringsmålning av sockeln företogs i enlighet med tidigare material och kulör (StoColor Lotusan bruten NS022563 S 8500-N, färgtonstillägg 02).

Bland de åtgärder som utfördes ingick även en hel del ventilationstekniska installationer. Dessa beskrivs inte närmare i denna rapport förutom att avfuktning inrättades med en sorptionsavfuktare.

Toaletten med nya golv- och väggskikt samt ny inredning

Sammanfattning

Genom de utförda åtgärderna skapades ett gynnsammare klimat i källaren och i krypgrunden. Vidare blev källaren moderniserad och mer funktionell. Kyrkobyggnadens kulturhistoriska värden berördes endast marginellt av de genomförda åtgärderna.

En nya sockelventil efter inmålnig.

Den nya verkstaden mellan entrén och det stora rummet.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr:	433-7771-2012
Jönköpings läns museums dnr:	338/2014
Byggherre:	Huskvarna pastorat
Projektledare:	Arkitekthuset genom Daniel Höglund
Fuktkonsult:	Conservator AB genom Eva Gustafsson
Ventilationsentreprenör:	Imtech Ventilation Jönköping AB
Totalentreprenör:	Byggkompaniet i Nässjö AB
Rapportansvarig:	Anders Franzén
Antikvarisk medverkan:	Anders Franzén
Antikvarisk slutbesiktning:	25/7 2014
Län:	Jönköpings län
Kommun:	Jönköpings kommun
Stad/socken:	Huskvarna stad
Fastighetsbeteckning:	Huskvarna kyrka

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Tryckta källor och litteratur

Gullbrandsson, Robin. *Kulturhistorisk karaktärisering och bedömning av Huskvarna kyrka.* Byggnadsvårdsrapport 2007:28 Jönköpings läns museum.

Arkiv

Antikvarisk topografiska arkivet Riksantikvarieämbetet. Kopior i länsstyrelsens arkiv.

Jönköpings läns museums arkiv.

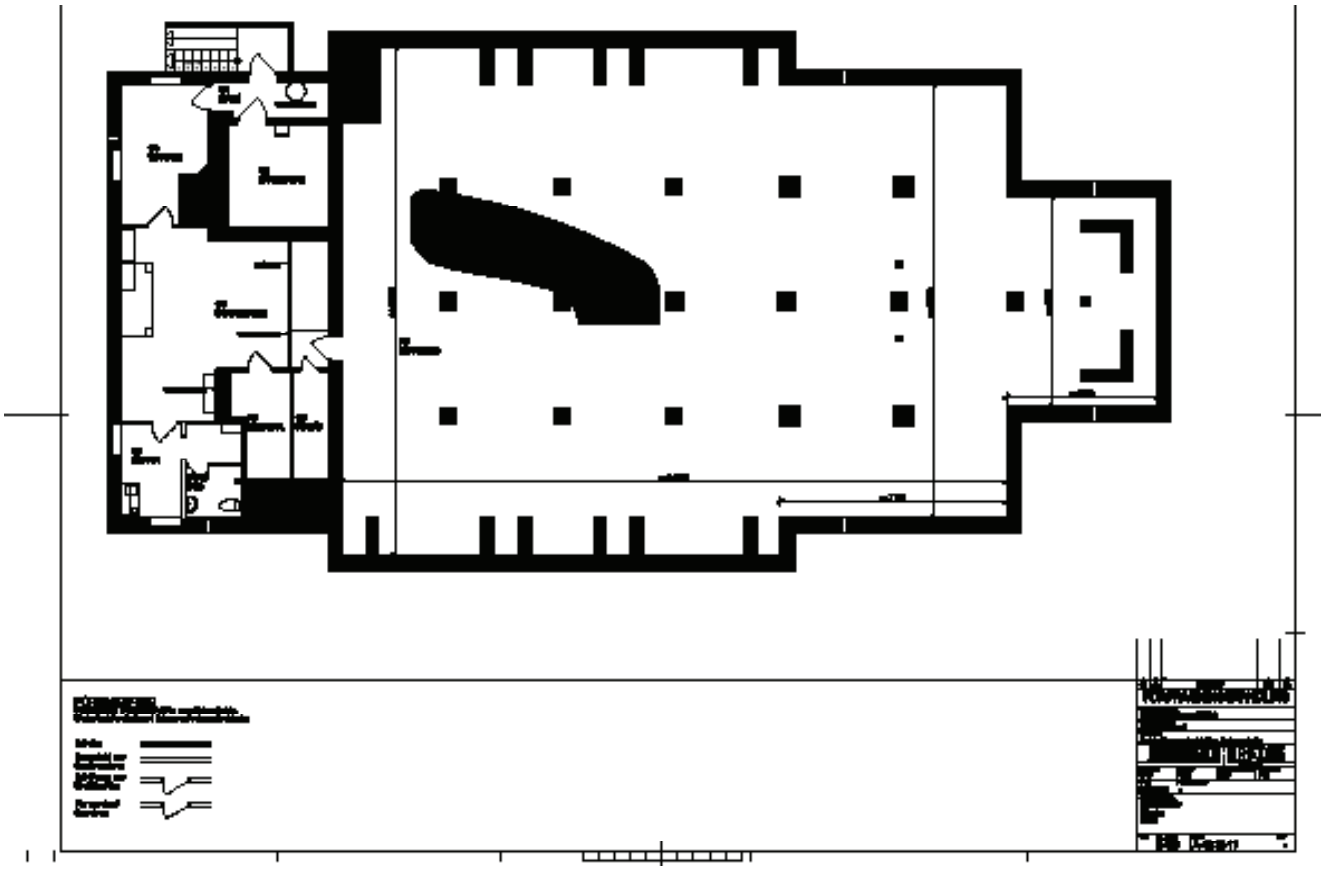

Ovan: Källarplaner inför arbetena.
Nedan: Källarplanet med föreslagna åtgärder.

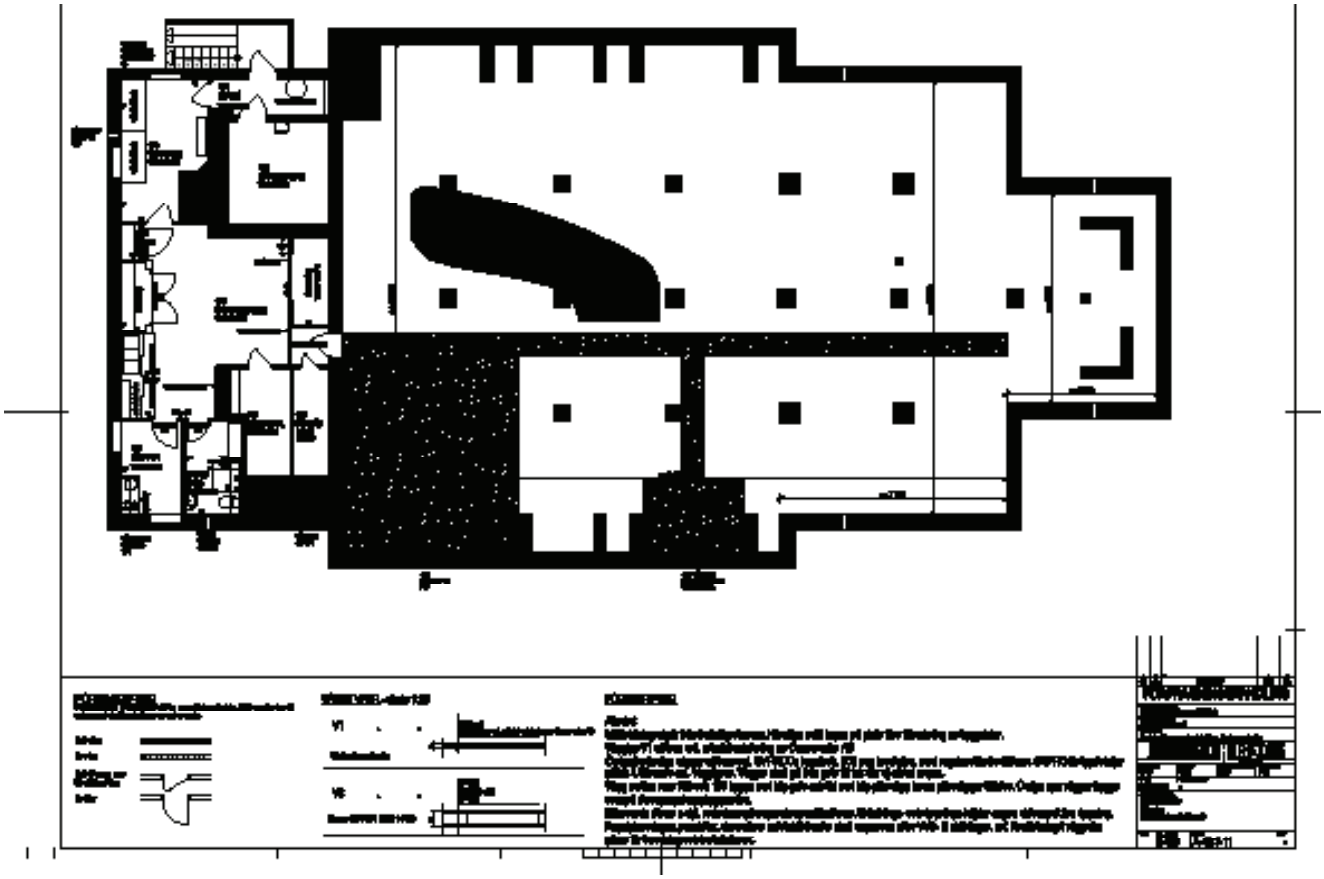

Huskvarna Kyrka renovering av källarutrymmena 2014

Yta	Färgtyp	Kulör	Fabrikat
Tak & väggar	Pro 7	S 0502-Y	Nordsjö
Dörrar & karmar	Blankett V40	S 2005-Y10R	Nordsjö
Fönster	One fönsterfärg	S 0502-Y	Nordsjö
Golv	Epolan V	S 4502-Y	Nordsjö
Rör	Elementfärg	Nordsjövit	Nordsjö

Golv i entre och Verkstad Klinker Grespor-Grafite Zeus

BYGGKOMPANIET
ENTREPRENAD - SERVICE

Förteckning inbyggda material

Datum: 2014-06-18
Dokument: 64002/37
Sida: 1 (1)

Projekt:
64002 Huskvarna kyrka

Förteckning upprättat av:
Daniel Blom

Datum / Revisioner
2014-06-18

		Benämning	Mängd	Placering rum
	Väggar			
	Akustikregel	Akustikprofil AP	108 lpm	103,106/107, 108 & 109
	Sekundärregel	S25/85	26 lpm	Lika ovan
	Minerit	Cembrit multiforce 12x900x2400	26 st	Ytterväggar
	Väggregel	R70	119,4 lpm	innerväggar
	Skena	SK 70/55	27 m	Lika ovan
	Golv			
	Platon	Matta Multi 2,05x20m	1,5 rullar	103,106/107 &108
		Platon G-primer	1 lit	
		Platon Ventinex 1,4x30m	1,5 rullar	
		Platon Förseglingsband	3 rullar	
		Platon Skarvband	2 rullar	
		Platon fogband	5 rullar	
		Platon Uppvik	12 st	
		Platon golvsockellist	15 m	103
	Spånskiva	12 renoveringsgolv 620x1820	42,88m²	103,106/107 &108

Byggkompaniet AB
Queckfeldtsgatan 67
571 38 Nässjö

Postgiro 420418-6
Bankgiro 5495-3112
Org.nr 556684-8460

Telefon 0380-556970
Telefax 0380-19431

Byggnadsvårdsrapport 2015:3
JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM